

INTEGRACIJA SEKSUALNE IZNUDE U ZAKONE I PROPISE

ZAKON O RAVNOPRAVNOSTI POLOVA U BIH

Policy brief

Seksualna iznuda je specifičan oblik seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja koji u sebi ima elemente rodno zasnovanog nasilja i korupcije.

Ovaj *policy brief* ima za cilj predstavljanje mogućeg integrisanja seksualne iznude u okvir zakona i nudi kratku analizu relevantnih dijelova *Zakona o ravnopravnosti polova u Bosni i Hercegovini* i preporuke za njegovu izmjenu.

Šta je seksualna iznuda?

Seksualno iznuđivanje (“sextortion”) je spoj seksualnog uznemiravanja/zlostavljanja i zloupotrebe povjerene vlasti (korupcije), radi dobijanja seksualne koristi. Radi o specifičnom obliku koruptivnog ponašanja u kojem davalac usluge koristi svoju poziciju moći (stvarne ili uobražene) da bi od drugog lica, u zamjenu za izvršenu uslugu, dobio određene seksualne usluge (bilo kojeg oblika).

Tipičan primjer takve korupcije nalazimo u institucijama u kojima lica koja imaju „moć” odlučivanja o poziciji drugih zaposlenih lica, kao protivuslugu za napredovanja u službi (zasluženo ili nezasluženo) traže vršenje seksualnih usluga.

Takođe, seksualna iznuda je vrlo često prisutna tokom školovanja (polaganja ispita) ili tokom zapošljavanja.

Seksualna iznuda produbljuje siromaštvo i predstavlja veći rizik za osobe koje žive u siromaštvu.

Kako prepoznati seksualnu iznudu?

Seksualna iznuda se može prepoznati po svojim specifičnim elementima, koji uključuju:

1. Iznuđivanje seksualne aktivnosti (što može biti npr. polna radnja ili prikazivanje određenog dijela tijela, slanje eksplicitnih poruka i fotografija), odnosno ponuda seksualne aktivnosti u različitim situacijama (radno okruženje, obrazovna sredina ili druge okolnosti) kao radnja izvršenja;

2. Sredstvo plaćanja je seksualna usluga, a ne novac;

3. Iskorištavanje položaja nadređene osobe (šefa, profesora i sl.), kako bi se od osobe koja se nalazi u podređenom položaju (zaposleni, student, osoba koja traži neko svoje pravo u različitim okolnostima) dobile seksualne usluge.

Šta je neophodno promijeniti u Zakonu o ravnopravnosti polova u BiH?

Zakon o ravnopravnosti polova u BiH („Službeni glasnik BiH”, broj 32/10 - prečišćeni tekst) uređuje, promoviše i štiti ravnopravnost polova, garantuje jednake mogućnosti i ravnopravan tretman svih lica bez obzira na pol, u javnoj i u privatnoj sferi društva, te uređuje zaštitu od diskriminacije po osnovu pola.

Član 3.

(1) Diskriminacija po osnovu pola je svako stavljanje u nepovoljniji položaj bilo kojg lica ili grupe lica zasnovano na polu zbog kojeg se osobama ili grupi osoba otežava ili negira priznavanje, uživanje ili ostvarivanje ljudskih prava ili sloboda.

(2) U svojim oblicima diskriminacija može biti direktna, indirektna, uznemiravanje, seksualno uznemiravanje, poticanje na diskriminaciju i nasilje po osnovu spola.

Iz prethodnog proizilazi da je seksualno uznemiravanje oblik diskriminacije po osnovu pola.

Član 5.

(1) Uznemiravanje je svako neželjeno ponašanje po osnovu pola kojim se želi povrijediti dostojanstvo lica ili grupe lica i stvoriti zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće, ponižavajuće ili

uvredljivo okruženje ili kojim se postiže takav učinak.

(2) Seksualno uznemiravanje je svaki neželjeni oblik verbalnog, neverbalnog ili fizičkog ponašanja polne prirode kojim se želi povrijediti dostojanstvo osobe ili grupe osoba, ili kojim se postiže takav učinak, naročito kad to ponašanje stvara zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje.

(3) Poticanje na diskriminaciju po osnovu pola, ako je počinjeno sa namjerom, izjednačava se sa diskriminacijom u smislu člana 3. ovog Zakona.

Član 29.

Ko na osnovu spola vrši nasilje, uznemiravanje ili seksualno uznemiravanje kojim se ugrozi mir, duševno zdravlje i tjelesni integritet kaznit će se kaznom zatvora od 6 mjeseci do 5 godina.

Preporuke za izmjene Zakona o ravnopravnosti polova u BiH?

Iz članova *Zakona o ravnopravnosti polova u BiH* proizlazi da je **seksualno uznemiravanje** jedan od oblika diskriminacije po osnovu pola.

Seksualna iznuda, predstavlja ponašanje kojim jedno lice, koristeći svoj položaj, funkciju ili bilo šta drugo što mu daje *osjećaj moći u odnosu na drugo lice*, kao naknadu za uslugu koju čini tom drugom licu, traži *vršenje određene seksualne usluge*, znajući ili ne, da na taj način to drugo lice ponižava, vrijeđa ili degradira.

Pod **pojmom usluge** u kontekstu seksualne iznude treba podrazumijevati *određene radnje kojima jedno lice pogoduje drugom licu* u ostvarivanju zakonitih ili nezakonitih benefita, npr. zapošljavanje, napredovanje u službi, polaganje ispita ili bolja ocjena na ispitu itd.

Ponižavajući ili **degradirajući položaj** proizlazi iz činjenice da onaj ko daje seksualnu uslugu to čini *ne radi seksualne privlačnosti ili nekih drugih emotivnih razloga*, već da bi na taj način, pretvarajući svoje tijelo u robu, *izvršio seksualnu uslugu* u zamjenu za činidbu koju vrši tražilac seksualne usluge.

Ako se polazi od definicije uznemiravanja koja je sadržana u stavu 1. člana 5. *Zakona o ravnopravnosti polova u BiH*, te imajući u vidu suštinu seksualne iznude, član 5. bi trebalo **dopuniti novom odredbom** kojom bi se predvidjelo da „poseban oblik uznemiravanja po osnovu pola predstavlja seksualna iznuda, koju čini onaj, ko koristeći poziciju moći ili autoriteta za izvršenu radnju ili propuštanje dužne radnje, od drugog lica zahtijeva vršenje određene seksualne usluge”.

U skladu sa ovim neophodno je i u članu 29. ovog zakona, nakon riječi „seksualno uznemiravanje”, dodati riječi: „seksualnu iznudu”.

Priredio: Helsinški parlament građana Banja Luka

2023. godina

<https://www.hcabl.org>